Оригинални научни рад
УДК: 811.163.41'37
811.111'37
811.163.41:811.111
DOI:10.5937/ZRFFP44-6420

Бранислава М. Дилпарић[1]
Универзитет у Приштини са привременим седиштем
у Косовској Митровици, Филозофски факултет
Катедра за енглески језик и књижевност

КРИТЕРИЈУМИ ЗА ОДРЕЂИВАЊЕ МЕРОНИМИЈЕ ДЕНОТАТА 'КУЋА'

У ФАЗИ ОДАБИРА И ОРГАНИЗАЦИЈЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ: ПРОБЛЕМИ И ДИЛЕМЕ[2]

Сажетак. У раду се даје преглед неких од питања и дилема с којима се аутор рада суочио у фази одабира и организације грађе за (једно опсежније) испитивање лексичког поља *кућа и њени делови* у два језика, енглеском и српском. Ово лексичко (хијерархијско) поље, утемељено на односу меронимије и именовано и као мерономија куће, представља, у ствари, лексички одраз ванјезичке хијерархије добијене поделом куће на њене делове. Имајући, међутим, у виду то да у науци (још увек) нема општег консензуса ни када је реч о тумачењу самих појмова 'део' и 'целина', ни када је реч о одређењу њиховог међусобног односа, једна од дилема из полазне фазе рада управо се и тицала самог поимања 'куће као целине'. Следећи, при томе, и критеријуме за одређивање меронимије и формирање меронимијских хијерархија, пре свега, Круза, али и неколицине других аутора, многа питања и дилеме били су везани и за (не)оправданост сврставања каткад и читавих група лексема у истраживачку грађу и, нарочито, за позиционираност готово свих меронима у укупној хијерархијској организацији посматраног лек-

[1] danya@open.telekom.rs

[2] Рад је резултат истраживања у оквиру пројекта *Превод у систему компаративног изучавања српске и стране књижевности и културе* (ЕДБ 178019), који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Рад је примљен 9. јуна 2014, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 22. септембра 2014.

сичког поља чак и када је за 'кућу као целину' узета само „главна зграда" на имању. Иако је поменуто истраживање било из домена контрастивне анализе, а речени проблеми се по својој природи подједнако односили на оба језика у контрасту, у овом раду се као њихове илустрације наводе примери из само једног, српског језика.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: меронимија, однос део – целина, мерономија, кућа и њени делови, избор и организација грађе, проблеми и дилеме.

УВОД

Теоријски усмерено контрастирање лексике двају језика подразумева неколико фаза истраживачког поступка. Полазну тачку представља утврђивање појмовне организације сегмента ванјезичке стварности (*семантичкої поља*) који диференцијално покривају скупови лексема (*лексичка поља*) из језикâ у контрасту (Bugarski, 1996, стр. 82),[3] а сам контрастивни поступак (који за циљ има добијање што објективнијих резултата контрастирања) одвија се у три основне етапе: „у првој етапи даје [се] опис релевантних особина сваког језика посебно, у другој успоставља компарабилност, а у трећој остварује само поређење" (Hlebec, 1984, стр. 31). Одабир и организација лексичке грађе, при томе, иако у реченом поступку тек имплицитно садржани, такође су једна од фаза која његовој (и) иначе великој комплексности може и те како допринети, постављајући пред истраживача многа питања и дилеме а, тиме, и потребу — нарочито у случају када истраживач и у овој фази рада тежи ка што већој објективности, избегавајући да следи само (свој) „језички осећај" — за извршењем нових, првобитно непредвиђених задатака који би за циљ, дакако, имали (могућа) разрешења тих дилема.

У овом раду даје се преглед неких од питања и дилема с којима се аутор рада суочио управо у тој припремној фази (једног опсежнијег) испитивања семантичког поља *кућа и њени делови*, одн. његових конкретних реализација у савременом енглеском и савременом српском језику.[4] Предмет тог истраживања, прецизније речено, била су значења именичких лексема које у поменутим језицима припадају

[3] Термини *лексичко поље* и *семантичко поље* у раду се користе у значењу које им приписује Макарти: „*лексичка поља* јесу *реализације* [...] апстрактног појма *семантичких поља* [...]. Семантичка поља садрже само концепте; лексичка поља садрже праве речи. Семантичка поља су сегменти унутар општег 'семантичког простора' [...], [а] сродне речи и вишечлане јединице из сваког лексичког поља неког језика показују начин на који тај језик раздељује овај семантички простор" (McCarthy, 1996, стр. 21) [истицања курзивом, Б. Д.; иако ће се делови цитата и надаље истицати на исти начин, у даљем тексту ће напомене о томе изостајати].

[4] Овај рад, међутим, неће обухватити и све оне задатке који су са циљем (могућих) разрешења појединих дилема такође били део овог истраживања.

мерономији куће — лексичком пољу *хијерархијске* структуре утемељеном на семантичком односу *меронимије* (односу део – целина или односу „је део”) које за своју „врховну” лексему, тзв. *ī̄лобални холоним* (одн. назив за највећу целину) има лексему ***house*** у енглеском, те ***кућа*** у српском језику, а за своје *мерониме* све оне енглеске, одн. српске лексеме које се у (најмање) једном од својих значења односе на неки *део* ове *целине*. Мерономија куће, другим речима, представља *лексички* одраз ванјезичке хијерархије добијене поделом куће на њене делове, при чему ти делови на нижем нивоу хијерархије могу и сами постати целине које се састоје од својих делова.[5]

Имајући, међутим, у виду то да у науци (још увек) нема општег консензуса ни када је реч о тумачењу самих појмова ’део’ и ’целина’, ни када је реч о одређењу њиховог међусобног односа, једна од првих дилема из полазне фазе рада управо се и тицала самог поимања ’куће као целине’. Следећи, при томе, и критеријуме за одређивање меронимије и формирање меронимијских хијерархија, пре свега, Круза (Cruse, 1995; 2004а; 2004б; 2006), али и Крофта и Круза (Croft & Cruse, 2004) и Винстона, Шафина и Хермана (Winston, Chaffin & Herrmann, 1987),[6] многа питања и дилеме били су везани и за (не)оправданост сврставања каткад и читавих група лексема у истраживачку грађу и, нарочито, за позиционираност готово свих меронима у укупној хијерархијској организацији посматраног лексичког поља чак и када је за ’кућу као целину’ узета само „главна зграда” на имању. Иако је поменуто истраживање било из домена контрастивне анализе, а речени проблеми се по својој *ӣрироди* подједнако односили на оба језика у контрасту, у овом раду се као њихове илустрације наводе примери из само једног, српског језика.

ИЗБОР ПРЕДСТАВНИКА КУЋЕ КАО „ЦЕЛИНЕ ЗА РАЗЛАГАЊЕ”

Полазећи, најпре, од (веома широког) дефинисања *основної* значења поменутих *ī̄лобалних холонима* у појединим речницима двају језика — ***house*** “a building (intended) for human habitation” (COED; IERO; WICD); “a building in which people live; residence for human beings” (RHUD); “a

[5] Термини којима се означава разматрани семантички однос (*меронимија*), лексичке јединице које у том односу стоје ((*ī̄лобални*) *холоним*, *мероним*), те лексичко поље које је на њему засновано (*мерономија*) преузети су из Cruse (1995; 2004а; 2004б; 2006).

[6] Преглед различитих гледишта првенствено наведених, али и других аутора о могућем опсегу и врстама меронимије, уз преглед и најважнијих особености меронимијских хијерархија, дат је и у Дилпарић (2012а).

building for people to live in" (LLCE; слично и у EEBD; EESD; NWDEL); ***кућа*** „грађевински објекат који има зидове и кров и служи обично за становање; зграда" (РМС)/„грађевински објект, зграда за пребивање, становање или какву друштвену потребу" (РСАНУ; слично и у РМСЈ);/ „зграда за становање људи и за рад" (РМоск)[7] — наметнуло се питање докле уопште досеже денотациони опсег ових лексема, одн. који се све типови објеката могу сматрати егземпларима категорије HOUSE/КУЋА и, отуда, представљати (па и само) *потенцијалне* кандидате за избор целине која би се у даљем раду разлагала на делове. Пре свега, да ли би овој категорији можда могли припадати и они грађевински објекти који се састоје од већег/великог броја засебних стамбених целина (тзв. *flats / apartments*; *станови*) и већег/великог броја спратова или је она, ипак, ужа категорија?

Због изразите разуђености егземплара категорије HOUSE/КУЋА — испољене и кроз облике тих грађевина (грађевинске конфигурације), и кроз материјале од којих оне могу бити сачињене, и кроз архитектонске стилове градње, и притом сагледане и из хронолошке, и из (културно-)географске перспективе — наметала се потреба и за избором једног представника куће који би у датом истраживању представљао не само неопходну „целину за разлагање", већ и адекватну основу за поређење између две културе и језика. Само *језгро* категорије (тј. схематизована представа њеног типичног узорка) указивало се, дакако, као најлогичнији избор подручја категорије на које би потрагу за таквим представником требало усмерити. Имајући, међутим, у виду то да се прототип једне категорије може мењати не само кроз време, већ идући и од једне до друге културе и језика, од једног до другог говорног подручја истог језика, па и од једног до другог његовог говорника, овде се поставља и следеће питање: Који би то представници кућа могли не само бити обухваћени данашњим *централним* (*фокалним*) *денотацијама*[8] глобалних холонима ***house*** и ***кућа***, већ се (евентуално) наћи и у (могућем) пресеку тих денотација?

[7] Библиографски подаци речника чији се називи у раду наводе само у скраћеној форми дати су, заједно са њиховим скраћеницама, у листи извора грађе на крају рада.

[8] Разлику између *централне* (*фокалне*) и *тоталне денотације* лексема — дихотомије у којој се умногоме огледа и основна поставка прототипске теорије категоризације, тј. постојање „средишњих тачака" једне категорије — в. у Lyons (1977, стр. 246–247).

’КУЋА КАО ЦЕЛИНА’: „ГЛАВНА ЗГРАДА” НА ИМАЊУ ИЛИ ВИШЕ ОД ТОГА

Један од потенцијално најбољих кандидата за „целину за разлагање” умногоме се „поклопио” — и то посматрано искључиво кроз призму онога што та кућа *има* — са кућама које у својим радовима такође на делове разлажу и њихове називе испитују Марковић (1991) и Ђуровић (2002). Међу припаднике „лексичко-семантичке групе” *кућа и њени делови* (како испитивану групу лексема називају оба аутора),[9] поред „централне” лексеме ***кућа*** и њеног синонима ***дом***, Марковић сврстава следеће називе за делове куће: ***авлија***, ***врата***, ***дворište***, ***зид***, ***капија***, ***кров***, ***оїњište***, ***оїрада***, ***оџак***, ***ūлафон***, ***ūод***, ***ūодрум***, ***ūрозор***, ***ūраї***, ***таван*** и ***темељ***; док Ђуровић издваја: ***авлија***, ***бојлер***, ***боца***, ***брава***, ***буре***, ***виљушка***, ***врата***, ***їаража***, ***дворište***, ***димњак***, ***завеса***, ***зид***, ***јастук***, ***јорїан***, ***када***, ***канта***, ***капак***, ***капија***, ***кашика***, ***кључ***, ***корūа***, ***кревет***, ***кров***, ***крūа***, ***кūатило***, ***кухиња***, ***метла***, ***намештај***, ***нож***, ***оїрада***, ***оїледало***, ***олук***, ***орман***, ***остава***, ***оџак***, ***ūаркет***, ***ūатос***, ***ūећ***, ***ūешкир***, ***ūлакар***, ***ūлафон***, ***ūод***, ***ūодрум***, ***ūоклоūац***, ***ūраї***, ***ūрекидач***, ***ūрозор***, ***радио***, ***сијалица***, ***слика***, ***соба***, ***стаза***, ***стеūенице***, ***сто***, ***столица***, ***таван***, ***тањир***, ***теїла***, ***темељ***, ***теūих***, ***тераса***, ***тиїањ***, ***трūезарија***, ***ћебе***, ***утикач***, ***усисивач***, ***фиока***, ***флаша***, ***фењер***, ***фрижидер***, ***ходник***, ***цев***, ***циїла***, ***цреū***, ***чаша***, ***чаршав***, ***чесма***, ***четка***, ***шūорет*** и ***шерūа***. Овде се, међутим, намеће и питање да ли се баш сви ти ентитети одиста и сматрају *деловима* куће, тј. да ли овој категорији, поред *сеїментални* (структурних и просторних) и *системских делова* куће као „главне зграде”[10] на имању (како их класификује и именује Круз),[11] припадају и ентитети који се налазе *око*/

[9] Осим *лексичко-семантичком ūрūом* као код поменутих аутора, група лексема које означавају кућу и њене делове или пак групе лексема повезане меронимијом уопште у семантичкој литератури именују се и као *lexical set* (Lipka, 2002, стр. 173), одн. *лексички скуū* (Prćić, 1997, стр. 111) или као *word field* (Cruse, 2004a, стр. 175–176), „*house terminology* or *lexical field*” (Baak, 2009, стр. 24), одн. *лексичко ūоље*, како се то чини и у овом раду.

[10] Према РСАНУ, „Кућа се зове главна зграда.”

[11] Ову поделу доста широке категорије ДЕО Круз заснива на следећим обележјима делова: омеђеност неког дела од суседних делова, степен конзистентности његове унутрашње структуре, истакнутост у перцептивном смислу и утврђена функција у оквиру целине. Тако су *сеїментални делови* неке целине они који су међусобно јасно разграничени, који се, типично, нижу по одређеном редоследу када се целина подели по различитим просторним осама, који су перцептивно истакнути и који имају хетерогену унутрашњу структуру, те утврђену функцију у оквиру целине. *Системски делови*, с друге стране, у простору се, типично, међусобно прожимају и у перцептивном смислу су мање истакнути; ипак, сваки од њих такође има засебну функцију у оквиру целине, као и већи степен конзистентности унутрашње структуре. На пример, сегментални делови људског те-

ūоред те зграде (нпр. помоћни објекти различитих намена, ограда, капија, двориште и др.) и/или ентитети који се налазе *унутар* те грађевине а да притом нису ни њени сегментални, ни њени системски делови (као што је то случај са покућством). Сагледано с друге стране, да ли се 'кућа као целина' поима не само као („главни") грађевински објекат (на имању), већ и као нешто шире/више од тога?

Уколико се сада и детаљније осврнемо на одабир лексема које према Марковић и Ђуровић припадају лексичком пољу *кућа и њени делови*, видимо да под 'кућу као целину' оба аутора, дакако, укључују грађевину, зграду (***врата***, ***оџак***, ***зид***, ***кров***, ***плафон***, ***под***, ***подрум***, ***прагі***, ***прозор***, ***таван***, ***темељ***; те (само код Ђуровић) ***димњак***, ***капак***, ***кухиња***, ***купатило***, ***олук***, ***остава***, ***паркет***, ***патос***, ***соба***, ***степеница***, ***тераса***, ***трпезарија***, ***ходник***, ***цев***, ***црep***, ***циіла***), али да границе 'куће као целине' оне, исто тако, „проширују" и на простор око/поред тог објекта, укључујући и лексеме ***авлија***, ***двориште***, ***капија***, ***оірада***; те (само код Ђуровић) ***стаза*** и ***іаража***.[12] Чини се, међутим, да се правци овог „проширивања" граница 'куће као целине' у већини случајева не поклапају са правцем на који „наводи" РСАНУ након лексикографске дефиниције основног значења лексеме ***кућа***: „Ужи смисао куће значи: највећу и најдољу између свију зграда, које чине кућу ширега смисла." Дакле, уколико би се у поимању 'куће као целине' лексема ***кућа*** тумачила и у овом, ширем смислу, таква целина, према РСАНУ, *би* прелазила границе „највеће и најдоље између свију зграда", али она *не би* укључивала ниједан други тип ентитета који се на неком имању може наћи осим преосталих (*ūомоћних*) *зірада*.[13]

ла су глава, труп, руке, ноге, врат, лице, прсти итд., а системски су мишићи, кости, нерви, крвни судови, лимфни систем итд. Осим код људског тела, оба типа делова могу се уочити и код других ентитета, па су, тако, сегментални делови куће кухиња, купатило, ходник, собе и др., док су њени системски делови водоводне, електричне и др. инсталације. Међутим, случај куће (и других зграда), како то Круз и посебно наглашава, додатно се компликује чињеницом да њене сегменталне делове, поред поменутих просторних јединица (одн. различитих просторија у кући), могу представљати и структурни елементи грађевине који те просторе и дефинишу као што су зидови, подови, плафони и др. (Cruse, 1995, стр. 169).

12 Гаража би се, при томе, могла посматрати и као помоћни објекат који се налази уз/близу „главне зграде", али и као једна од просторних целина *унутар* ње.

13 Од наведеног правца (још и даље од Марковић и Ђуровић) „одступају" и аутори трију консултованих монографија из области дијалектолошких истраживања српског језика које се такође баве „терминологијом куће (и покућства)": Вуковић (1988), Букумирић (2006) и Црњак (2006), судећи по томе што њихову грађу чине називи за готово све ентитете који се могу наћи унутар граница неког сеоског имања. Вуковић, штавише, поменутом придружује и називе за поједине де-

Поред тога што се у поступку разлагања куће Марковић и Ђуровић од те „главне зграде" и одвајају, оне, исто тако, у њу и „улазе", видевши је, дакле, и као *садржаш̄ељa*.[14] Али, док се приликом разлагања (и) унутрашњости овог објекта Марковић задржава само на његовим структурним и просторним сегментима (нпр. ***п̄од***, ***п̄лафон***, ***п̄одрум***, ***т̄аван***),[15] Ђуровић у томе иде и корак даље, укључујући у разматра-

лове „простора ван окућнице", нпр. ***сокак***, ***шор*** „простор између два реда кућа" (Вуковић, 1988, стр. 100), као и називе за поједине ентитете који се могу наћи (и) на имању „ван села", нпр. ***ї̄увно***, ***сењак*** „простор за сламу, сено у дворишту" наспрам ***ї̄увно*** за „простор за сламу, сено ван села" (Вуковић, 1988, стр. 89).

[14] *Садржаш̄ељ* је сваки ентитет који има *унут̄рашњост̄*, *сп̄ољашњост̄* и *ї̄раницу* која то двоје раздваја и који притом може да *садржи* и неки други ентитет, тзв. *садржај*, *садржано*. Однос *садржавања*, иначе, представља једно од најосновнијих човекових искустава које је дубоко утемељено у нашем доживљају *сопс̄т̄веноі̄ т̄ела* и као *садржаш̄ељa*, и као објекта *садржаноі̄* у неком ограниченом простору (Johnson, 1987, стр. 33–34; Klikovac, 2006, стр. 24–25): „Ми смо физичка бића, ограничена и одвојена од остатка света површином своје коже, и ми тај остатак света и доживљавамо као нешто што је изван нас. Свако од нас је садржатељ, са граничном површином и оријентацијом унутра – споља. Ту своју [...] оријентацију ми затим пројектујемо и на друге физичке објекте који су ограничени површинама. Отуда, ми и њих видимо као садржатеље са унутрашњошћу и спољашњошћу. Просторије и куће су очити садржатељи. Кретање од једне до друге просторије у ствари је кретање од једног до другог садржатеља, тј. кретање *из* једне просторије *у* другу" (Lakoff & Johnson, 2003, стр. 29). Према Кликовац, „прототипични С [= садржатељ] је у менталној представи кутија средње величине (отприлике толика да се њоме може руковати или/и да се може ручно преносити), непровидна, али отворена на горе; СО [= садржани објекат; садржано] је предмет мање величине који се целом својом запремином налази у С, ослањајући се на његово дно, и то у његовом центру (усред њега), а не близу његовог зида (границе). СО је, тако, заштићен од погледа споља, осим ако се гледа одозго. [...] Прототипични С има, поред одређеног изгледа, и своју функцију, из које тај изглед и произлази. Та функција јесте преношење или држање СО: овај из њега не сме испадати; С, такође, штити СО од спољних утицаја" (Klikovac, 2006, стр. 47–48). Куће и зграде уопште, као и њихове просторије, од овог прототипа одступају по неколиким атрибутима, а пре свега по томе што се оне не могу ручно преносити (фиксиране су), нису „отворене на горе" (заротиране су за деведесет степени у односу на прототипични садржатељ тако да им отвор, одн. веза унутра – споља, буде са стране), а позиционираност садржаних објеката у њима (људи, предмета у кући / згради, као и унутрашњих делова саме грађевинске структуре, тј. просторија, унутрашњих зидова, унутрашњих врата и др.) у већини случајева престаје да буде релевантна. Упркос измени перцептивног аспекта прототипичног садржатеља, у случају кућа/зграда/просторија функционални аспект тог прототипа јесте очуван: садржани објекти из куће/зграде/просторија не испадају и, поред тога што су (углавном) заштићени од погледа споља, они су исто тако заштићени и од спољних утицаја (више у Klikovac (2006)).

[15] Разлог томе могао би да буде и само мањи обим рада овог аутора.

но лексичко поље и називе за најразличитије елементе покућства. Рекло би се, међутим, да овај корак ни сам аутор не сматра посве оправданим јер, како се чини, он категорије ДЕЛОВИ КУЋЕ и ПОКУЋСТВО ипак види као *засебне*.[16] Управо то *релативно* укључивање покућства међу делове куће навело је у фази одабира грађе и на следеће питање: Да ли је постојање односа *садржавања* између два ентитета (какав постоји и између куће/просторија у кући и елемената покућства) уједно и довољан разлог да се тај однос увек „прогласи" *и* односом *меронимије*?

Могући одговори на ово питање су, иначе, и у консултованој литератури о меронимијском односу не само ретки, већ и не сасвим јасни. Круз, рецимо, у својим опсежним дискусијама о меронимијској проблематици ову тему уопште не разматра, док је Крофт и Круз „дотичу" тек једном реченицом: „Кликери не постају део кутије за шибице тиме што су у њој садржани" (Croft & Cruse, 2004, стр. 153), након које свакако остаје и дилема да ли се речено односи само на дати случај или би се (евентуално) могло узети и за опште правило (тј. да и сваки други ентитет који је садржан у неком другом ентитету, укључујући, рецимо, и шибице у кутији за шибице, такође „не постаје [његов] део", не ступа са њим у однос меронимије). Код Винстона и др. се, опет, „тополошки однос између садржатеља [...] и онога што је у њему садржано" (Winston & alii, 1987, стр. 427) *генерално* и сасвим експлицитно проглашава *немеронимијом*, упркос томе што се у њиховој претходно датој (и врло утицајној) класификацији *меронимије*, као један од примера меронимијског типа *компонента < интегрални објекат* узима баш однос садржавања — однос између фрижидера и кухиње (Winston & alii, 1987, стр. 421).[17] А да овај изузетак од

[16] С тим у вези, Ђуровић каже: „С обзиром на то да у грађи за анализу има и речи које спадају у покућство, потребно је *оправдати* зашто су се и ове лексеме нашле у грађи. Након прегледања грађе у речницима издојили смо речи које су делови куће, по нашем језичком осећању. Истичемо језичко осећање, јер кућа не мора бити покривена црепом, не мора имати капке и сл. Након првог прегледања речника, по критеријуму *искључиво* делови куће, у смислу грађевински делови куће, издојили смо десетак речи, укључујући ту *кућу* и *дом*. [...] Зато се јавила потреба да грађу проширимо речима из терминологије покућства" (Ђуровић, 2002, стр. 11). Иако се и кућом и покућством *заједно* баве и већ поменуте монографије из области српске дијалектологије, у њима се такође повлаче границе између категорија КУЋА И ЊЕНИ ДЕЛОВИ и ПОКУЋСТВО судећи и по начину организовања приказаног лексичког материјала, и по самим насловима тих студија — *Терминологија куће и покућства* (*у Војводини / северној Метохији / Лијевчу пољу и Жупи*).

[17] Поред тога, и у каснијим, модификованим верзијама поменуте класификације, које ће издојити чак тридесет и један тип меронимије, као илустрације овог се-

наведеног правила свакако није и једини показаће се у истом чланку тек нешто касније, и то у следећем: „У случајевима просторне укључености, субјекат је *окружен* али *није део* ствари која га окружује. Меронимија такође садржи овај елеменат просторне укључености, нпр. срце је окружено телом; али, меронимија, поред тога, имплицира и *неки* додатни елеменат повезаности између дела и целине” (Winston & alii, 1987, стр. 427). На основу реченог, дакле, дало би се закључити да односи између најразличитијих садржатеља и њихових садржаја *нису* увек *и* меронимија (те да би „ствари”, стога, требало посматрати од случаја до случаја), али оно што на крају остаје нејасно јесте и *каквим* то „додатним елементом повезаности” један „пуки” однос садржавања треба да буде „обогаћен” не би ли на крају и „прерастао” у меронимију.

Оно што, међутим, свакако остаје извесно јесте то да се по питању присуства елемената покућства *унутар* категорије ДЕЛОВИ КУЋЕ могу испољавати различита гледишта. Како је и само гледиште аутора овог рада у том погледу било прилично колебљиво, помоћ је потражена и од једног броја изворних говорника како српског, тако и (америчке варијанте) енглеског језика. Резултати ове анкете, представљени у Дилпарић (2011) и Dilparić (2012б; 2012в), показаће да ли би у речену категорију испитаници сврстали не само елементе покућства, већ и ентитете који се налазе око / поред „главне зграде” и, ако да, које би им позиције у целокупној организацији те категорије и доделили.

РАЗЛАГАЊЕ „ГЛАВНЕ ЗГРАДЕ”

Низ питања и дилема из полазне фазе истраживања односио се, као што је већ речено, и на сам процес разлагања куће посматране *искључиво* као грађевинског објекта („главног” на имању): на перспективе посматрања ове целине у простору и могуће начине (правце), као и степене њеног разлагања, на (не)оправданост сврставања појединих (група) лексема у истраживачку грађу до којих би се у том процесу „стизало” и, нарочито, на начине организовања и представљања издвојене грађе. У наставку излагања кроз описе појединих поступака из тог процеса илустроваће се тек део речених проблема.

мантичког односа такође се узимају и други односи садржавања — однос између кухиње и шпорета, учионице и (школског) стола, продавнице и касе (Chaffin & Herrmann, 2009, стр. 297–298).

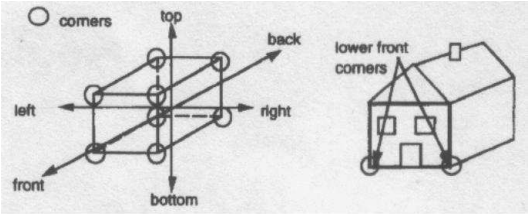

СЛИКА (I) СХЕМА КОЦКЕ КАО ПОМОЋ ПРИ СЕГМЕНТОВАЊУ СТРУКТУРЕ КУЋЕ

а) Полазиште у поменутом процесу представљала је чињеница да је кућа *конкрешан* (опипљив) и *шуйаљ шродимензионални објекаш*, *йредмеш*, са чврстим (спољним) *іраницама* које њену *унушрашњосш* раздвајају од *сйољашњосши* (Klikovac, 2006, стр. 28). Отуда се већ на самом почетку реченог процеса намеће могућност да се кућа не само посматра из различитих просторних перспектива (пре свега, *сйоља* и *изнушра*), већ и разлаже уз помоћ „*схеме шесшосшране коцке*" (в. (I))[18] која се, како наводе Герстл и Прибенау (1996, стр. 310), показује и као најважнија схема у поступку сегментовања структуре неке целине из домена тродимензионалних објеката.

Тако се сегментовањем структуре куће као „коцке", посматране, прво, из *сйољне* перспективе, као њени делови најпре издвајају *сшране* (тј. шест спољашњих површина), (спољашње) *ивице* и (спољашњи) *уілови*. И већ у овом тренутку настаје једна од поменутих дилема: Да ли лексеме ***сшрана***, ***ивица*** и ***уілао*** уопште уврстити у грађу имајући у виду то да оне — због своје *йошшосши* (одн. доста широког денотационог опсега), која их, према једној од Крузових класификација меронимије и меронима,[19] сврстава у *сушер-мерониме* лексеме ***кућа*** — у истом том односу стоје и са многим другим лексемама, како из других мерономија у језику, тако и из саме мерономије куће? С друге стране, супер-мероними су врло честа појава у језику, па ако би се овај фактор ипак прихватио и потом доследно примењивао као један од критеријума ограничења грађе, грађа би се на самом крају свела на не баш завидан број лексема. Осим тога, колико год опште биле, лексеме ***сшрана***, ***ивица*** и ***уілао*** ипак означавају делове који су обавезни, неопходни за једну *добро формирану* кућу — што их, опет, према другој Крузовој класификацији меронимије и меронима, сврстава међу *каноничке мерониме* лексеме ***кућа*** — јер, иако би се кућа без неке (спољашње) стране, без неке (спољашње) ивице или без неког (спољашњег) угла и даље називала истим именом, она би у сваком од тих случајева ипак представљала само мање или више оштећен ентитет.

[18] Или, пре, шестостране *кушије* чији је отвор заротиран за деведесет степени (в. нап. 14).

[19] О Крузовим класификацијама меронимије и меронима више у Cruse (1995, стр. 162–165).

Из тог разлога, по лексичком фонду (српског језика) настављена је потрага и за неким другим, *специфичнијим* лексемама којима се, могуће, означавају исти (спољашњи) сегменти куће. Ова детаљнија претрага речника, међутим, не само да за резултат даје једино лексему ***роїаљ***[20] (за коју се притом не наводи ни икаква информација о њеној евентуалној обележености), него већ постојећи проблем и додатно компликује будући да се њоме издвајају и још (најмање) две, такође *опште* лексеме: ***руб*** и ***ћошак***.[21] Отуда, настају и нове дилеме: како решити ове, а онда и све друге случајеве неизбежног уплитања *синонимије* у мерономију (и) куће? Да ли постоји икакво оправдање да се у приказу меронимијске хијерархије синоними позиционирају у једно исто чвориште (в. (II)) или би међу њима ипак ваљало изабрати по *једноі* представника — можда оног који је *општепознат*? Међутим, шта учинити у случају када је таквих назива *више*, као што је то, рецимо, случај већ овде са називима ***ивица*** и ***руб***, те ***уїао*** и ***ћошак***?

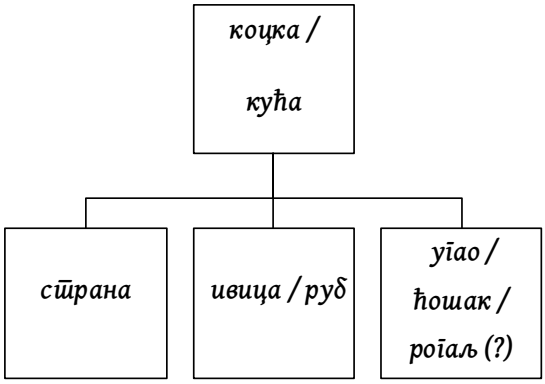

СЛИКА (II) МОГУЋИ ФРАГМЕНТ МЕРОНОМИЈЕ КОЦКЕ / КУЋЕ САГЛЕДАНЕ ИЗ СПОЉНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ

δ) Ту је, дакако, и питање да ли је дати предлог приказа (могућег) фрагмента мерономије куће уопште и прихватљив, и то из више разлога. Прво, да ли се резултати оваквог начина поделе куће можда опиру *принципу типолошке доследности* на ком инсистирају Крофт и Круз, тј. припадају ли издвојени делови истом онтолошком типу као и целина или не?[22] Друго, да ли би доследност у оваквој подели мо-

[20] Лексема ***роїаљ*** дефинисана је као: „угао, крај куће, улице, ћошак, раскршће (у селу где се обично састају сељаци, нарочито о празнику)": *Одједном, овамо испред куће, иза роїља пијук* (РМС).

[21] При томе су изостављене лексеме ***ћошка*** и ***ћоше***, као случајеви *међулексемске дублетности* (в. Šipka, 1998, стр. 44), а онда (у овом тренутку) и лексеме ***кут*** и ***буџак*** зато што се њима, како казују консултовани речници, не означава *спољашњи*, већ *унутрашњи* угао куће, одн. угао неке *просторије* у њој.

[22] *Типолошка доследност*, која је, према Крофту и Крузу, једна од најважнијих карактеристика *добро формиране* мерономије, тумачи се на два различита (и оба релевантна) начина која су у ствари блиско повезана са тумачењем самог појма 'тип'. Прво, под овим појмом подразумева се *онтолошки* тип, нпр. СТВАР, СТАЊЕ, ПРОЦЕС, ДОГАЂАЈ, ВРЕМЕ, МЕСТО итд., па се у том случају типолошка доследност огледа у томе да делове неког *физичкоі* ентитета треба да представљају такође *физич-*

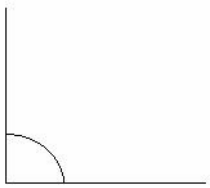

СЛИКА (III) СПОЉНИ (2Д) УГАО ЈЕДНЕ СТРАНЕ КОЦКЕ / КУЋЕ

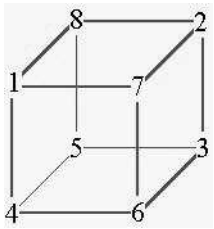

СЛИКА (IV) СПОЉНИ (3Д) УГАО ЈЕДНЕ СТРАНЕ КОЦКЕ / КУЋЕ

жда могла бити нарушена и разликом која међу издвојеним сегментима постоји када се у обзир узме и њихова *димензионалност*? Јер, ***страна*** је назив за дводимензионални (површински), ***ивица*** за једнодимензионални (линијски), а ***угао*** и за дводимензионални и за тродимензионални сегмент коцке/куће. То укључивање димензија затим води и ка трећем питању: да ли се ови називи уопште могу наћи на *истом* нивоу хијерархије, одн. бити у односу *комеронимије*? Јер, имајући у виду, најпре, то да је свака *страна* коцке/куће *ограничена* површина и да су границе те површине управо *ивице*, да ли би онда лексема ***ивица*** можда могла представљати и мероним лексеме ***страна***, те стајати на нижем нивоу од ње? А коју би тек позицију у односу на њих заузимала лексема ***угао***? Јер, ако се у обзир узме да се овом лексемом означава не само сваки *део* једне *стране* коцке/куће који се формира око споја две њене *ивице* (као кракова угла) (в. (III)), већ и сваки *део* коцке/куће који се формира око споја три њене *стране* (површине), што за собом повлачи и *ивице* (в. (IV)) (Gerstl & Pribbenow, 1996, стр. 313), да ли би онда у првом случају лексема ***угао*** можда могла представљати и мероним лексеме ***страна***, док би лексема ***ивица*** била мероним и од ***угао*** и од ***страна***, а у другом случају лексема ***угао*** постати холоним и лексеме ***страна***, и лексеме ***ивица***? И, на крају, чак и да се ово даље разлагање првобитно издвојених сегмената не узме у обзир и да се они, па и само условно, прихвате као чланови истог нивоа хијерархије, намеће се и питање на којој би се позицији у *укупној* мерономији куће овај приказани фрагмент уопште и налазио.

в) У наставку поменутог процеса, посматрач се и даље налази изван куће, а кућа је и даље само „коцка". Она је, при томе, постављена тако да једном својом страном потпуно належе на неку (хоризонталну) раван, док посматрач заузима позицију испред једне од њених вертикалних страна и окренут је према њој.[23] Сада се „кретањем" по

ки ентитети, делове неког *временскої періода* такође *временски періоди*, делове неког *места* такође *места* итд. Према другом тумачењу појма 'тип', који се овог пута односи на *врсту/тип* делова једне целине, одн. *сегментални делови* наспрам *системски делови* (в. нап. 11), поменути принцип објашњава се као доследност поделе неке целине на увек исти тип делова — *или* само на сегменталне, *или* само на системске делове те целине (Croft & Cruse, 2004, стр. 153–154).

23 Другим речима, посматрач стоји *испред* куће, гледајући је (типично) *са улице*. Уз то, оваква „коцка" је не само „постављена", већ и *фиксирана* за хоризонталну ра-

различитим просторним осама (в. (I)), издваја читав низ управо просторно одређенијих сегмената (страна, ивица и углова) „коцке”: (вертикалне) предња, задња и две бочне стране и (хоризонталне) горња и доња страна; предња/задња горња/доња/бочна ивица, предњи/задњи, горњи/доњи угао итд. Наредни корак је да се утврди да ли су овако издвојене појединости на „коцки” у српском језику и *лексикализоване*, тј. именоване и неким посебним лексемама.

Оно што се као коначни резултат претраге речничких извора добија јесте, најпре, констатовање постојања лексичких празнина у огромном броју случајева: код говорника српског језика није (била) изражена потреба да неком специфичнијом речју именују нити ниједну од спољних ивица куће, нити ниједан од њених спољашњих углова, нити ниједну од бочних површина куће.[24] С друге стране, пронађен је немали инвентар лексема којима се означава предња страна куће (зграде, грађевине): ***фасада***, ***фронт***, ***лице***, ***чело***, ***прочеље***, ***зачеље*** (*1*), док се као називи за њену задњу страну издвајају ***наличје*** и ***зачеље*** (*2*).[25]

СЛИКА (V) КУЋА СА РАВНИМ КРОВОМ

Овде не само да се поново јављају неке од већ поменутих дилема, него настају и нове: да ли из групе назива за предњу и задњу страну куће изабрати само по једног њиховог представника и, ако да, којег? На које их место у укупној мерономији куће поставити, и то не само у односу на глобални холоним ***кућа***, већ сада и у односу на лексему ***страна***? Последње се, осим тога, и посебно односи на лексему ***кров***, која би се поменутој групи назива такође могла прикључити будући да се њоме означава још једна страна куће (наравно, њен горњи површински део), што се нарочито очитује у случају *куће са равним кровом* као једном од могућих конкрети-

ван, па се надаље не може нити померати на нека друга места, нити ротирати у неком смеру и под одређеним углом.

[24] Иако се називи за бочне стране куће ипак бележе у неким од консултованих дијалектолошких студија српског језика: ***фронт*** (Вуковић, 1988, стр. 7, 10) и ***дума*** (Црњак, 2006, стр. 47, 50), наведена констатација заснована је на општим речницима српског језика у којима се такво значење поменутих лексема не наводи.

[25] Полисемична лексема ***зачеље*** дефинисана је као (***зачеље*** (*1*)): „предњи део, предња страна, лице, фронт”: *Тако је цела зграда личила на штампано слово П. Учионице су дакле са зачеља, а станови у крилима* (РСАНУ) и као (***зачеље*** (*2*)): „задња страна, страна супротна чеоној”: *Зачељем је* [*кућа*] *гледала у двориште* (РСАНУ).

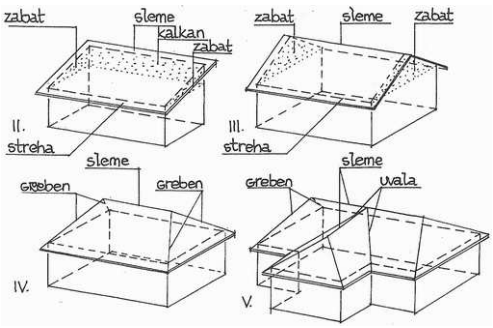

СЛИКА (VI) КУЋА СА КОСИМ КРОВОМ

зација „схеме коцке" (в. (V)). Међутим, приказ структуре овог фрагмента мерономије куће додатно компликује и оно што у стварности представља *типичнију* конкретизацију ове схеме посматране у контексту куће, а то су *куће са косим кровом* (в. (VI)) на којима се издваја још по (најмање) једна посебно именована површина, ***косина*** (поново општа лексема), и још по (најмање) једна, такође посебно именована спољна ивица куће (тј. крова), ***слеме***. Да ли би из тог разлога у приказу овог дела мерономије већ постојећим називима требало припојити и ове лексеме, постављајући их, рецимо, испод лексеме ***кров*** као њиховог непосредног холонима? Да ли би се, при томе, могло наћи икакво оправдање и за евентуално додатно повезивање ових лексема, прве, са лексемом ***страна*** и, друге, са лексемом ***ивица***? Ако да, онда би са ***страна*** требало повезати и све наведене називе за вертикалне стране куће (***фронт***, ***фасада*** и др.), али где у односу на њих позиционирати и лексему ***зид*** као такође назив за вертикалну страну куће? Има ли уопште икакве доследности у оваквом правцу разлагања куће и добијеним резултатима?

И, на крају, да ли се и (преостала) доња хоризонтална површина куће, она којом ова „коцка" належе на хоризонталну раван и која се, посматрано у контексту куће, реално налази у земљи, у српском језику уопште именује неким посебним називом и, ако да, којим? У први мах намеће се лексема ***темељ***; међутим, увидом у лексикографске дефиниције ове лексеме[26] испоставља се да се њоме не означава хоризонтална страна, већ доњи део *вертикалне* стране (површине, одн. зида) куће, одн. да је доња хоризонтална површина куће у ствари само *ограничена* њеним *темељима*. Да ли се онда поменута страна куће (ако се уопште и именује неким називом) можда назива истим именом као и доња страна (површина) коцке или неког другог геометријског тела — ***основа***?[27] Ипак, на основу начина дефинисања ове изразито полисемичне лексеме у речницима, поменуто се

[26] Основно значење лексеме ***темељ*** дефинисано је као „део зида зграде испод површине тла који служи као ослонац зидовима; доњи слој, подлога": *темељ куће* ▪ *Темељ куглане не смије бити влажан* (РМС; РМСЈ).

[27] Лексема ***основа*** (***основ***, ***основица***) (мат.) дефинисана је као „страна на којој стоји геометријска слика, лик или тело": *Крива се површина [ваљка, облице] зове омотач ваљка, а равне површине основе.* ▪ *Ове равнине, на којима се може узети да тело стоји, називају се основе (или базиси)* (РМС; РСАНУ).

не би могло са сигурношћу тврдити. Јер, поред тога што се у речницима указује на постојање односа синонимије између ***основ(а)*** и ***темељ*** у готово свим значењима друге поменуте лексеме (укључујући и њено основно значење),[28] једно и од преосталих значења лексеме ***основ(а)***[29] дефинисано је тако да један део лексикографске дефиниције — ***основ(а)*** је „део којим се нешто ослања на подлогу...” — наводи на закључак да би се овом лексемом можда и могла именовати та доња хоризонтална површина куће којом она „належе” на подлогу, док други део лексикографске дефиниције — „део којим се нешто [...] причвршћује за њу [подлогу]...”, па и дефиниција у целини, у ствари упућује, посматрано, наравно, у контексту куће, поново на *темељ*.

С друге стране, судећи макар по појединим примерима употребе лексема ***основа*** и ***темељ*** у описима кућа, зграда, грађевина, чини се да се овим лексемама ипак не означавају увек исте појединости на кући, згради, грађевини, нпр.

У Неменикућама, село општине Сопот, налази се стара кућа породице Жујовић. [...] *Основа* куће је правоугаона, димензија десет са седам метара. *Темељи* и подрум су у ломљеном камену (ЗБг, стр. 1).

Кућа 26а — а) *темељи* куће; б) огњиште са спиралом; в) детаљи греда; г) *основа* куће; д) пресек укопаног лежишта темељне греде (ГнБ, стр. 110).

Ископавањима су откривени *темељи* зидани каменом у кречном малтеру зграде правоугаоне *основе*. Откривена грађевина у *основи* има димензије 12 x 22m. [...] Сачувала су се максимално три реда камена у *темељу* висине 30 до 50 cm, зидана од необрађеног кречњака. [...] У једном делу *основе* местимично је била сачувана само база *темеља* од слоја облутака и ситнијег камена промера до 15 cm. [...] *Основу темеља* чини подлога од једног реда речног кречњачког камена промера 10 до 15 cm. Преко ње су сазидана 2 или 3 реда крупнијег необрађеног камена промера 30 до 60 cm. [...] *Темељ* грађевине био је укопан јако плитко у слој жуте иловаче... (ЗВљ).[30]

[28] Уп. основно значење лексеме ***темељ*** дато у нап. 26 и основно значење лексеме ***основ(а)***, према РСАНУ: „део зида грађевине, зграде испод површине тла који служи као ослонац зидовима, темељ”: *Сви власници нових кућа у Кнез-Михаиловој улици при копању основе наилазили [су] на велике подруме.*

[29] Према РМС, ***основ*** (***основа***, ***основица***) је и „део којим се нешто ослања на подлогу или причвршћује за њу, доњи, темељни део нечега; доњи, дубљи слој”: *основ мозаика ▪ основ пода ▪ Ти зидови... морају дубље продирати него основи куће.* Донекле сличну дефиницију нуди и РСАНУ: ***основ*** (***основа***) је „део којим се нешто ослања на подлогу или причвршћује за њу”: *У „кућама” које имају таваницу, димњак полази још одатле и са врло широком основом.*

[30] Сви ексцерпирани делови извора грађе у раду се исписују ћириличним писмом, без обзира на писмо којим су у оригиналу написани.

г) Још један могући начин сегментовања структуре (и даље донекле упрошћене) куће посматране из спољне перспективе — а то су хоризонтална „пресецања" вертикалне осе овог објекта, чиме се издвајају и различити *нивои* (и *међунивои*) куће — донеће и следеће дилеме: да ли у грађу уврстити и општу лексему ***ниво***[31] (као и ***међуниво***)? Да ли би се под *нивоом* куће могли сматрати и темељ и кров и, ако да, да ли би лексеме ***темељ*** и ***кров*** можда могле егзистирати и у истом фрагменту мерономије (добијене оваквим начином поделе куће) заједно са ***приземље / партер***, ***спрат / кат*** и ***међуспрат / међукат / мезанин*** или би поменути начин поделе за резултат дао две засебне групе меронима, једну коју би чинили ***приземље***, ***спрат***, ***међуспрат*** (и њихови синоними?), а другу ***темељ***, ***зид*** и ***кров***?

Ово потенцијално сврставање лексема ***темељ*** и ***зид*** у исту групу меронима, опет, наводи и на питање везано за природу њиховог међусобног односа, тј. да ли ове лексеме стоје у односу *комеронимије*[32] или су и саме повезане односом меронимије, при чему би прва лексема (***темељ***) можда могла бити подређена другој (***зид***). Јер, судећи по лексикографским дефиницијама лексеме ***темељ*** (в. нап. 26), темељ је у ствари „део зида", што би могло указивати на то да би се као *непосредни холоним*[33] ове лексеме пре могла сматрати лексема ***зид*** него лексема ***кућа***.

д) Питање да ли између неког меронима и лексеме ***кућа*** као глобалног холонима постоји и још неки назив за део куће који би представљао *непосредни* холоним том мерониму наметало се и кроз готово читаву грађу. Осим код неколицине већ наведених случајева, оно се, рецимо, јавило и у случају лексема ***прозор*** и ***врата***, до којих се „дошло" када су се схематизованој кући (тј. кући као „коцки"), посматраној и даље само споља, почели поступно додавати и „детаљи". Пошто би се прозори и врата, и логички посматрано, и судећи по лексикографским дефиницијама њихових назива, могли такође

[31] Лексема ***ниво*** дефинисана је као „условна водоравна линија или површина као граница висине нечега, висина на којој се нешто налази, до које нешто допире и сл." (РСАНУ).

[32] Под *комеронимијом* подразумева се однос између два или више меронима једног истог холонима (Cruse, 2004a, стр. 176).

[33] Термином *непосредни холоним* означава се назив за *непосредну целину* неког дела, што значи да између дела *a* и целине *δ* не постоји ниједан други елемент *x* који је такође део целине *δ* и ком такође припада део *a*; сходне томе, назив за *непосредни део* неке целине именован је термином *непосредни мероним* (Cruse, 2004б, стр. 248; Croft & Cruse, 2004, стр. 154).

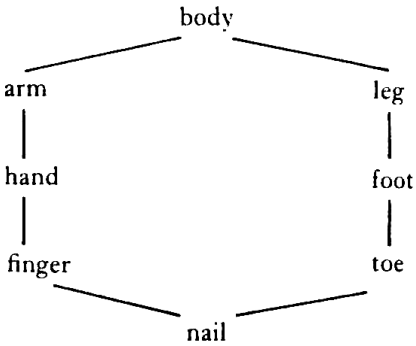

СЛИКА (VII) ЛЕКСЕМА ***Nail*** КАО ЧЛАН ДВЕ ГРАНЕ ЕНГЛЕСКЕ МЕРОНОМИЈЕ ЉУДСКОГ ТЕЛА

сматрати најпре деловима *зидова* куће[34] па тек онда деловима *куће* у целини, да ли то значи да би лексеме ***прозор*** и ***врата*** у мерономији куће могле представљати чланице лексичких ланаца, редом, ***прозор*** < ***зид*** < ***кућа*** и ***врата*** < ***зид*** < ***кућа*** или пак само ***прозор*** < ***кућа*** и ***врата*** < ***кућа***?[35] А у случају да се наведени трочлани ланци могу показати као оправдани и узевши у обзир да се прозори, осим у зиду куће, могу налазити и на њеном крову (тзв. *кровни прозори*), да ли то отвара могућност да се лексема ***прозор*** сагледа и као чланица две гране мерономије куће, (попут ***nail*** у мерономији људског тела, в. (VII)) — ***прозор*** < ***зид*** < ***кућа*** и ***прозор*** < ***кров*** < ***кућа***, представљајући тиме и још једну потврду својства „замршености” мерономија, због којег се оне, како наводи Милер, понекад називају и „замршеним хијерархијама” (Miller, 1990, стр. 257)?

ђ) „Замршеност” овог типа лексичке хијерархијске структуре која је, када је реч о самој мерономији куће, и до сада била испољена у завидној мери умногоме ће допринети и резултати наредне фазе у процесу разлагања куће до којих ће се доћи *уласком* посматрача у ову „*шупљу* коцку”. Сегментовањем њене *унутрашње структуре* поново ће се издвојити најпре шест (*унутрашњих*) *страна* као површина ограничених *ивицама* који у датој структури формирају и више (*унутрашњих*) *углова*, чиме ће се већ издвојеној групи лексема ***страна***, ***ивица***, ***руб***, ***угао***, ***ћошак***, ***рогаљ*** придружити и лексеме ***под*** и ***патос*** као називи за доњу хоризонталну површину унутрашњости ове „коцке”, ***строп***, ***таваница*** и ***плафон*** као називи за њену горњу хоризонталну површину, (поново) ***зид*** као назив за њене вертикалне површине, те ***кут*** и ***буџак*** као називи за *унутрашње* углове куће. А имајући у виду и то да ови унутрашњи делови грађевинске *структуре* дефинишу

[34] Лексема ***прозор*** означава „отвор у *зиду* зграде кроз који улази светлост и зрак и оквир са стаклом који тај отвор затвара” (РМС), а лексема ***врата*** „отвор у *зиду* зграде, одаје, на огради и сл. кроз који се излази или улази; крило, крила, најчешће дрвена, којим(а) се тај отвор затвара” (РМС).

[35] Лексички ланац формиран по принципу *А је део Б-а, Б је део В-а, В је део Г-а* итд. представља у ствари „хоризонтални приказ” редоследа лексема као чланица једне гране меронимијске хијерархије. На пример, две гране енглеске мерономије људског тела приказане на (VII) (в. горе) истовремено показују два лексичка ланца формирана по принципу „је део”: ***nail*** < ***finger*** < ***hand*** < ***arm*** < ***body*** и ***nail*** < ***toe*** < ***foot*** < ***leg*** < ***body***.

(ограђују) и једну или пак (у данас типичнијим примерима куће) *више* засебних *просторних* јединица унутар куће, мерономију куће сада почиње усложњавати и лексички одраз још једног начина сегментовања њене унутрашњости — подела на *сегментални* делове не више *структурног* већ *просторног* типа (у складу са Крузовом поделом куће датом у нап. 11). Штавише, ово сегментовање унутрашњег простора куће за резултат би могло дати и две групације меронима. Прву групу меронима, добијену као резултат сегментовања целокупног унутрашњег простора куће по вертикали, чиниле би поново (већ раније издвојене) лексеме ***приземље***, ***партер***, ***спрат***, ***кат***, ***међуспрат***, ***међукат***, ***мезанин***, којима би се сада придружиле и „нове": ***подрум***, ***сутерен***, ***таван***, ***поткровље*** (*1*)[36]. Друга група меронима пак у потпуности би се састојала од „нових" лексема: најпре, од лексеме ***просторија*** (и ***одељење***) као општег имена за засебну просторну јединицу куће, а онда и од специфичнијих назива, тј. имена за просторије с различитим наменама (и *хипонима* од ***просторија*** (и ***одељење***)) као што су ***кухиња***, ***трпезарија***, ***остава***, ***купатило***, ***ходник***, ***предсобље*** (мало: ***антре***, велико: ***хол***), ***соба***[37] (***дневна соба***, ***спаваћа соба***, ***дечија соба***, ***радна соба***, ***гостинска соба***) и, опет, ***подрум***, ***сутерен***, ***таван***, ***поткровље*** (*1*), као и ***поткровље*** (*2*),[38] ***мансарда*** и др.

е) Управо илустровано, уплитање *хипонимије* (или односа „је врста") у мерономију (и) куће још је један узрок поменутог својства „замршености", које као у већ бројним наведеним али и многим другим случајевима у грађи такође изазива дилеме везане за позиционираност лексема у реченој хијерархији. Како би, рецимо, изгледао фрагмент мерономије настао као лексички одраз управо изнетог начина поделе куће на њене просторне јединице? Јер, ако би се пошло и од тога да је лексема ***просторија*** (и ***одељење***) *непосредни мероним* (в. нап. 33) глобалног холонима ***кућа***, лексички ланац заснован на односу дела и целине ***просторија*** < ***кућа*** (*Просторија је део куће*) јед-

[36] У једном од значења (овде означеном као ***поткровље*** (*1*)), лексема ***поткровље*** односи се на „простор испод крова куће, таван": *Ове гусле биле су остале иза њега* [*Филипа Вишњића*], *дуго лежале задевене за рог поткровља старе куће Радишића и ту иструлеле* (РМС).

[37] Лексема ***соба*** овде је сврстана међу хипониме лексеме ***просторија*** (и ***одељење***) упркос томе што је српски речници третирају као *опште* назив за просторије у кући. Ипак, да ли су кућне просторије попут купатила, кухиње, оставе, ходника, подрума заиста и *собе*?

[38] Значење лексеме ***поткровље*** (овде означено као ***поткровље*** (*2*)) јесте и „стамбена просторија под кровом, соба на тавану, мансарда": *Писац се креће у свету... београдских кафана и поткровља, у свету избачених из друштва* (РМС).

ноставно не би „дозвољавао" укључивање и преосталих издвојених, специфичнијих назива за просторије куће у поменути фрагмент мерономије, нпр. ***купатило** < **просторија** < **кућа***, пошто би се тиме критеријум формирања лексичког ланца у потпуности нарушио: *Купатило је део куће* и *Просторија је део куће*, али: **Купатило је део просторије*. Другим речима, ***просторија*** није *холоним*, већ *хипероним* лексеме ***купатило*** (*Купатило је врста просторије*), те се ове две лексеме (као и други хипоними од ***просторија***) не би могле наћи у истом лексичком ланцу који би увек требало да буде заснован само на једном типу семантичког односа.

С друге стране, ако би се лексема ***просторија*** из разматраног фрагмента мерономије и изоставила, проблем исте природе јавио би се већ у самој групи њених хипонима, нпр. ***антре / хол** < **предсобље** < **кућа*** или ***дневна соба / спаваћа соба / дечија соба / радна соба / гостинска соба** < **соба** < **кућа***. Осим тога, ови вишечлани називи просторних јединица куће намећу и питање укључивања како њиховог, тако и других вишечланих меронима у истраживачку грађу, тим пре што се значење многих од њих у дескриптивним речницима српског језика (за разлику од енглеских) ни не бележи, нпр. од свих хипонима лексеме ***соба*** дефинисано је само значење од ***дневна соба***, и то једино у РМСЈ (под одредницом ***дневни***), и од ***соба за примање*** (!) у РМС (под одредницом ***примање***).

ж) Према Крузу, кућа би се попут људског тела, осим на *сегментални* (*структурне* и *просторне*) делове, могла поделити и на *системске* делове, оне који се у простору, типично, међусобно прожимају и који, уз то, углавном нису нарочито уочљиви, али који, с друге стране, ипак имају своје засебне функције у оквиру речене целине. У данашње време куће могу имати и по неколико таквих врста делова. У питању су различите *кућне инсталације*, одн. системи, скупови различитих уређаја, цеви, каблова, жица и др., распоређени по готово читавом простору куће, укључујући и унутрашњост њених зидова, подова и плафона, којима се омогућава довод, загревање и развод воде по кући, одвод отпадних вода из куће, довод и развод струје и гаса, пријем и пренос телефонских, телевизијских и радио-сигнала, приступ интернету, визуелни и/или звучни надзор куће итд. (в. примере неких од тих система на (VIII)).

У употреби српског језика забележени су неколики начини именовања готово свих таквих система у кући, згради, нпр.

Кућне инсталације: канализација, водовод, грејање и проветравање, електричне инсталације и громобрани [наслов уџбеника за IV разред грађевинске техничке школе] (КИ).

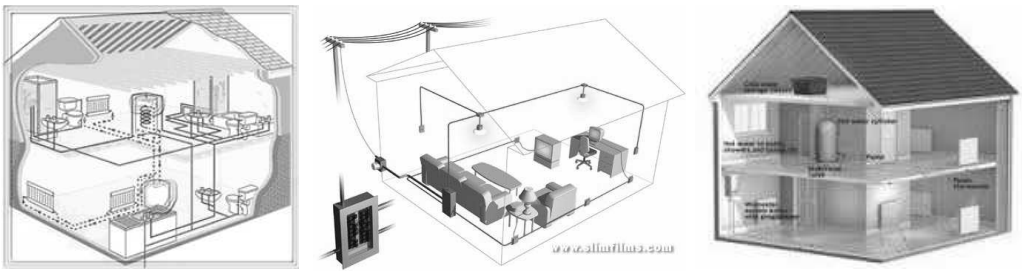

СЛИКА (VIII) ВОДОВОДНА, ЕЛЕКТРИЧНА И ГРЕЈНА ИНСТАЛАЦИЈА У КУЋИ

Убрзо су непознати људи почели да нам прете, да нас прате, да траже да се иселимо, да упадају у двориште, секу *струју* и *канализацију*, поткопавају темељ куће (КСЈ).

Инсталацијски и завршни радови у грађевинарству: постављање и поправка грађевинских инсталација унутрашње *водоводне*, *канализационе* и *електричне инсталације*... (СЉ, стр. 914).

Корисници би требало да пријаве проблем уколико су приметили цурење на вентилима, радијаторима или другим деловима кућне *грејне инсталације* (КСЈ).

Налази се 5 км од центра Краљева [...]. Објекат је на плацу укупне површине 65 ари. [...] Тип објекта: тврда градња. Постојећа инсталација: *струја*, *вода*, *канализација*, *телефон*, *интернет* (ГКЉ).

Отац је отишао да продаје машине за млевење меса, дошао је кућевласник и рекао: „Хоћу да прегледам *водоинсталације*!" али је одмах покушао да пипне мајку за руку (Фрм, стр. 476).

Ничу модерне куће на спратове са поткровљем, формирају се улице, успостављају *телефонске*, *електро* и *водоводне инсталације*, праве путеви (КСЈ).

Морао га је потражити у кухињи, где је с наочарима и са својим домаћим алатима, попевши се на лестве поправљао кућевну *електрику*. Он је конструисао неки друкчији микроакумулатор, који даје електрику не само за звонцад... (ДЛ, стр. 181).

Уведене су нове *електро* и термотехничке *инсталације*, *вентилација* и *климатизација* (БЛО).

Позовите мајстора који ће проверити *плинске инсталације* у стану, камин и димњак (ГЗБ).

Ради удобнијег живота, савремени станови могу бити опремљени разним инсталацијама: за довод свеже воде уводи се *водоводна инсталација*; за одвод отпадних вода израђује се *канализациона инсталација*; за снабдевање електричном енергијом инсталира се *електрична инсталација*; за обављање телефонских разговора уводи се *телефонска инсталација*; за грејање у стану / кући уводи се *грејна инсталација*; за грејање, спремање хране и загревање воде уводи се *плинска* (*гасна*) *инсталација*; за праћење телевизијског програма уводи се *ТВ антенска* или *кабловска инсталација*; за безбед-

ност објекта и станара уграђује се *интерфонска инсталација* и безбедносне камере (ТИО).

Овим описом обухваћене су електричне инсталације освјетљења, утичница, *телефонска* и *телевизијска инсталација*, као и инсталација уземљења и громобрана. [...] *Телевизијска инсталација* започиње на крову објекта гдје је постављен антенски систем за пријем телевизијског и радијског програма. Мјесто развода је на поткровљу, одакле се инсталација води коаксијалним каблoвима увученим у ПВЦ цријева која су већ постављена у грађевинску конструкцију. Инсталација се завршава прикључницама које су постављене у [...] стану (ЕИ, стр. 10–11).

Громобранска инсталација се поставља у циљу заштите људи и објеката од штетног деловања атмосферског електричног пражњења. *Телекомуникационе инсталације* омогућавају пријенос података. Постоје сљедеће врсте *телекомуникационих инсталација*: *телефонске*, *инсталације интерфона*, *инсталације радио и ТВ антена* (ЕИО).

Уобичајене *вентилационе инсталације* цевоводима морају да испуњавају оштре противпожарне захтеве [...] и наравно добар *вентилациони систем* има своју цену али и простор који мора да заузме (Блд).

Поред улепшавања свог простора, не смете заборавити на срећивање онога што се неће видети, али је, признаћете, ипак важније — *цевне инсталације*! Неисправне и застареле инсталације са собом носе много ризика за Ваш дом и укућане и зато се овај одговоран посао мора поверити професионалцима и зналцима. „Ас инсталације" учиниће да у Вашем дому буду квалитетне и безбедне: *водоводне инсталације* [...], *гасне инсталације*, *грејне инсталације* (ЦИ).

Свакодневним развојем и напретком технике данас сте у могућности заштити објекат од провале и разбојништва модерним *алармним системом*. [...] Када се инсталација изводи благовремено и плански *жичана инсталација* је једноставно, трајно а још увјек и јефтиније рјешење. [...] Код мањих објеката [...] *алармни систем* се може једноставно надоградити тако да поред противпровалне заштите истовремено може постати и *противпожарни* [...] *алармни систем* (Елн$_1$).

Видео надзор је систем сачињен од камера и уређаја на којима се слика са камера снима (Елн$_2$).

У општим речницима, међутим, вишечлани називи за системске делове куће (зграде) већином нису забележени, док се за једночлане називе углавном не наводе и значења која би се односила на поменуте делове ове грађевине. У фази одабира грађе, стога, настала је и следећа дилема: да ли у грађу уврстити једино оне називе који у речницима јесу забележени у релевантном значењу или, доследности

ради, грађу „обогатити" и осталим називима, те новим значењем већ забележених назива или пак, опет доследности ради, из грађе изоставити све називе за системске делове куће имајући у виду то да се, како тврди Круз (1995, стр. 169), у природним језицима, без обзира на подједнаку валидност оба принципа поделе неке целине (или на сегменталне, или на системске делове), предност увек даје сегменталним деловима?

з) Са овим се такође преплиће и још једна Крузова напомена о називима за системске делове куће, илустрована примерима из енглеског језика: лексеме ***plumbing*** и ***wiring*** су „*квазимероними* од ***house***, јер су то небројиве именице, док је ***house*** бројива именица" (Cruse, 1995, стр. 169),[39] што наводи и на питање да ли би се можда и *граматичка категорија броја* могла размотрити као један од критеријума одабира лексема, и то не само као назива за системске делове куће (уколико би се они уопште и уврстили у грађу) већ и свих осталих меронима. Другим речима, да ли би се, с обзиром на то да су глобални холоними из оба језика у контрасту бројиве именице, у грађу могли уврстити само њихови бројиви мероними, тим пре што би тада сваки од вишеструких начина поделе куће за резултат дао мерономију у којој би се у најмању руку сачувао већ више пута помињани принцип (онтолошке) типолошке доследности (*предмет* < *предмет*, а не (и) *маса* < *предмет*)? Међутим, шта учинити у случају када би назив за исти део куће у једном од језика у контрасту био бројива, а у другом небројива именица?

и) Сходно поменутој подели људског тела (и) на његове системске делове међу које Круз сврстава не само нервни систем, васкуларни систем, лимфни систем, скелет и др., већ, паралелно с њима, и *делове* неких од тих *система* као што су нерв, крвни суд, кост, мишић и др., системским деловима куће могли би се, исто тако, сматрати не само водоводне, канализационе, електричне, грејне и друге инсталације већ и ентитети који те системе чине (нпр. цев, чесма, славина, вентил, сливник, водомер, бојлер, пећ, котао, жица, кабл, прекидач, утичница, струјомер, осигурач, склопка, разводна табла, разводна кутија итд.) и чији би називи, отуда, у меронимијској хијерархији били позиционирани испод назива за целокупне системе којима одређене компоненте припадају (при чему, наравно, не би изостали ни случајеви „преплитања", нпр. ***цев*** може бити мероним и од назива ***водо-***

[39] *Квазимеронимијом* Круз назива читав низ семантичких односа који, према овом аутору, *нису* меронимија, већ само „личе на меронимију", представљајући, другим речима, тек њене „блиске сроднике" (в. више у Cruse (1995, стр. 172–177)).

водна инсшалација / водовод, и од ***канализациона исшалација / канализација***, и од ***шрејна инсшалација / шрејање / шасна инсшалација*** итд.).

Међутим, како се већ при првом кораку разлагања тих система на њихове делове стиже и до неких од ентитета (као што су, на пример, цеви, жице, каблови) који се могу сврстати и у (доста широку и веома разуђену) категорију ГРАЂЕВИНСКИ МАТЕРИЈАЛИ, у фази одабира грађе јавила се и једна од можда највећих дилема, а то је да ли у грађу уопште уврстити и називе за материјале од којих се кућа или пре неки њен део прави / састоји с чиме се потом неизоставно преплиће и питање до које *„дубине" мерономије куће* уопште „уронити" приликом њеног разлагања на делове, тих делова (како сегменталних тако и системских) на њихове делове итд. Јер, полазећи од тога да је мерономија куће хијерархијски устројена структура, одн. да сваки њен део може на нижем нивоу хијерархије и сам постати целина која ће се разлагати на делове, у највећим „дубинама" ове структуре, тј. на њеним најнижим нивоима, увек ће се стићи управо до назива за неку од многобројних врста грађевинских материјала.

Ипак, припадност „меронимијској породици" и овакве врсте односа — односа између назива за целину која припада категорији објеката, предмета (као што је то случај са кућом) и назива за материјале од којих је таква целина сачињена — чест је предмет спора међу теоретичарима, спора који се у литератури о меронимији нарочито наглашава и обично илуструје различитим гледиштима Круза (1995), с једне, и Винстона и др. (1987), с друге стране. Наиме, Круз ни овај однос не сматра меронимијом већ *квазимеронимијом* зато што, поново, називи за материјале (углавном) представљају небројиве, а називи за предмете бројиве именице, али и зато што материјали доста често нису ни „временски конгруентни" (тј. не коегзистирају у истом временском тренутку) са целинама у чијем се саставу налазе (нпр. цемент, песак, креч и вода као састојци малтера и сам малтер (као и кућа у целини) нису временски конгруентни јер се сваки од тих материјала у малтеру (и кући) као финалном производу не јавља у свом првобитном облику).

Наведено се, међутим, не би смело узимати као правило које важи за све чланове категорије ГРАЂЕВИНСКИ МАТЕРИЈАЛИ. Јер, иако (српски) називи за грађевинске материјале у огромној већини случајева заиста представљају небројиве (или, врло ретко, збирне) именице, што значи да се огромна већина грађевинских материјала (и природних, и вештачких, и простих, и сложених) посматра као маса / гомила, нпр. ***дрво***, ***шесак***, ***шљунак***, ***бешон***, ***малшер***, ***цемен***, ***креч***, ***ши***, ***ше***, ***лин***, ***лина***, ***набој***, ***шиндра*** (зб.), ***сшакло***, ***челик***, ***вожђе***, ***лим***, ***ласшика***, ***керами-***

ка, ***паркет***, ***ламинат***, ***стиропор***, ***армат̄ура***, ***дрвена грађа***, ***резана грађа***, ***столарија*** итд., међу разматраном групом назива, ипак, може се наћи и немали број именица које су или бројиве или пак *и* бројиве, *и* небројиве, означавајући, дакле, или материјале који се увек посматрају као појединачни, засебни предмети или пак оне који се некада могу видети као предмети, а некада и као маса, нпр. ***цигла*** (*Дођоше до бедема... подигнутог од цигли* (РМС) или... *после Другог светског рата, почиње изградња кућа од непечене, а касније и печене цигле* (ГЕИ, стр. 92)), ***ћерпич***, ***блок***, ***камен***, ***греп***, ***греда***, ***даска*** (као и специфични називи за поједине греде или даске у кровној конструкцији: ***слемењача***, ***рог***, ***венчаница***, ***разбој***, ***тавањача***, ***косник***, ***стуб***, ***дирек*** и др.), ***летва***, ***керамичка плочица***, ***жица***, ***кабл***, ***цев*** итд. Осим тога, материјали који служе за изградњу куће и нису толико често временски неконгруентни са целином коју чине како се то у први мах може чинити.

За разлику од Круза, Винстон и др. однос *материјал < објекат* ипак сматрају једним од типова меронимијске релације; али, без обзира на то што приликом класификације „меронимијске породице" ови аутори приписују *равноправан* статус *свим* њеним члановима, односу *материјал < објекат* они ипак дају специјалан третман тиме што за њега уводе и посебне дијагностичке тестове: *A is partly B* (нпр. *The bike is partly steel*) и *What is it made of?* (Winston & alii, 1987, стр. 425).[40] Сходно томе, било да се нека врста грађевинског материјала види као маса, било као предмет или пак на оба начина, њен однос са кућом ће, према Винстону и др., припадати меронимијској породици, само што ће у првом случају тај однос представљати тип меронимије *материјал – објекат*, у другом случају тип *компонента < интегрални објекат*, док ће у трећем случају, због могућности двојне перспективе посматрања одређеног материјала, овај однос моћи бити сврстан и/или у један и/или у други поменути тип меронимије.[41]

[40] С обзиром на то да су испитивања меронимије још увек у току и да је опсег овог семантичког односа и даље недовољно јасан, од самог избора језичких оквира који ће се користити за идентификацију овог односа умногоме зависи и које ће односе између делова и целина један аутор рачунати под меронимију и колико ће, отуда, типова меронимије уопште и издвојити (Kearns, 2006, стр. 562–563; Murphy, 2006, стр. 14). Осим наведених језичких оквира Винстона и др., у литератури се као „оправдање" за укључивање и односа *материјал < објекат* (*предмет*) у меронимију често наводе и оквири: *B consists of / is composed of / comprises / includes / involves / contains A* (где је *B* холоним, а *A* мероним).

[41] Штавише, указујући управо на ту могућност различитог посматрања појединих грађевинских материјала и њиховог односа са кућом или неким њеним делом, а узимајући за пример однос између цигле (као дела) и зида (као његове непосредне целине), Кучора и Козби разматрају и трећу могућност сагледавања тог

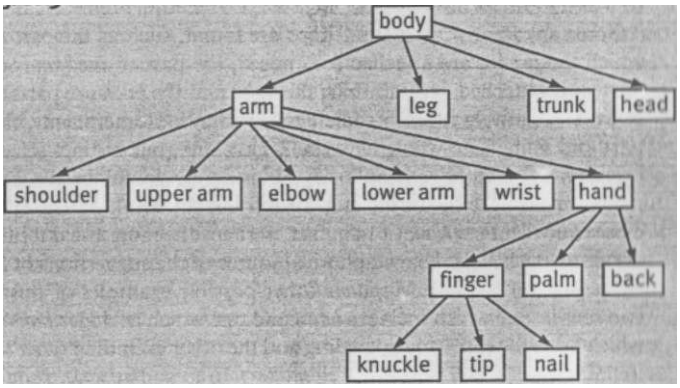

Слика (IX) Део енглеске мерономије људског тела

Чак и без детаљнијег увида у природу односа како унутар саме групе назива за грађевинске материјале (нпр. ***цемент / шљунак / песак / вода < бетон***; ***дрво / бетон / гвожђе < греда***; ***пластика / керамика / метал < цев***; ***гвожђе / челик < арматура*** итд.), тако и између сваког од тих назива, с једне, и назива за сегменталне или системске делове куће који се од тих материјала праве, с друге стране (нпр. ***цреп / греда / даска / летва < кров***; ***цигла / блок / малтер < зид***; ***бетон < темељ***; ***дрво / пластика / алуминијум / стакло < прозор***; ***жица / кабл < електроинсталација*** итд.), рекло би се да су се првобитна замисао и намера аутора овог рада — а то је не само да мерономију куће прикаже и дијаграмски (по узору, рецимо, на фрагмент мерономије људског тела приказан на (IX)), већ и да семантичку анализу одабраних лексема наводи управо по редоследу који би био у складу са њиховим позицијама у реченој хијерархији (полазећи, рецимо, од неког непосредног меронима лексеме ***кућа***, којег би потом следио његов непосредни мероним, њега опет његов непосредни мероним итд.) — већ одавно показали као крајње амбициозни. Јер, како се већ сада испоставља, мерономија куће је тек у својој основи *хијерархијски* устројена структура, а у свој својој укупности она у ствари представља једну подоста испреплетану и замршену *лексичку мрежу* која је последица не само изразите комплексности целине која се разлаже, вишеструких перспектива њеног посматрања и начина (праваца) поделе, постојања различитих просторно-временских релација између ње и њених делова (или тих делова међусобно) и др., већ и чисто лингвистичких појава као што су општост (широки денотациони опсег) немалог броја меронима, њихова вишезначност и у самој мерономији куће, те односи синонимије и/или хипонимије у које многи мероними такође међусобно ступају.

односа: осим у поменута два типа меронимије, однос између цигле и зида могао би се сврстати и у меронимију типа *члан < група* јер се зид (осим као објекат) може поимати и као „лабава група” цигли, а свака цигла у њему и као појединачни члан те групе (Kuczora & Cosby, 1989, стр. 226).

ЗАВРШНИ ОСВРТ

У овом раду је представљен тек део питања и дилема с којима се његов аутор суочио приликом одабира и, нарочито, класификације и презентовања грађе за испитивање лексичких поља *кућа и њени делови* из два језика, енглеског и српског. Иако је истраживање било из домена контрастивне анализе, а речени проблеми се подједнако односили на оба језика у контрасту, они су у овом раду илустровани примерима из само једног, српског језика.

Сам процес разлагања куће као грађевинског објекта претпостављао је, најпре, добијање одговора на неколико питања који су се тицали, прво, избора што адекватније „целине за разлагање" и поређење између две културе и језика, а онда и самог поимања 'куће као целине': само као „главне зграде" на имању или као нечег ширег од тога; питање се, прецизније речено, у последњем случају односило на то да ли се под 'деловима куће', осим делова „главне зграде", подразумевају и елементи покућства (по принципу просторне укључености) и/или ентитети изван „главне зграде" а у оквиру граница имања (по принципу функционалне блискости).

У процесу разлагања „главне зграде" били су у виду критеријуми за одређивање меронимије Круза (1995; 2002; 2004а; 2004б; 2006), Крофта и Круза (2004) и Винстона, Шафина и Хермана (1987), који су такође наметали питање везано за (не)оправданост сврставања каткад и читавих група лексема у истраживачку грађу. Поред тога, првобитна намера аутора овог рада да организацију грађе базира на принципима (исправног) формирања мерономија (Крофта и) Круза донела је и нарочити проблем одређења позиција готово свих меронима у хијерархијској организацији посматраног лексичког поља:

— Крофтов и Крузов принцип *типолошке доследности*, који, између осталог, подразумева и доследност поделе једне целине на делове *истог онтолошког типа* као што је и она, из „једне добро формиране мерономије" куће искључио би, на пример, све *небројиве* мерониме, тј. све односе типа *предмет > маса*, које Круз (1995), штавише, ни не сматра меронимијом, већ *квазимеронимијом*, док их Винстон и др., опет, виде као *равноправног* члана „меронимијске породице", мада и уз специјалан третман. Речено, стога, доводи и до дилеме да ли у грађу укључити само бројиве (и бројиве/небројиве) називе за делове куће или *граматичку категорију броја* ипак изоставити као критеријум избора / ограничења грађе.

— Крузова подела делова једне целине на *сегментални* и *системске* такође је обухваћена Крофтовим и Крузовим *принципом типолошке*

доследности, који овог пута налаже и то да се у једној добро формираној мерономији *не* могу наћи *и* називи за сегменталне, *и* називи за системске делове. Овиме се, дакле, указује на постојање (најмање) две различите мерономије куће и истовремено пружа могућност да се и сама истраживачка грађа на првом нивоу класификације раздели у две засебне групе. Међутим, овде настаје и проблем у коју онда групу сврстати и називе за грађевинске материјале с обзиром на то да су они чланови (најнижих нивоа) и једне, и друге мерономије куће.

— Уз речену поделу делова на две групе, Круз (1995) такође наглашава и да се у природним језицима, без обзира на подједнаку валидност оба принципа поделе неке целине, предност увек даје *сегментални* деловима, што би могао бити и оправдани критеријум приликом (евентуалног) ограничења грађе, одн. опција да се из грађе искључе сви називи за системске делове, и то не само зато што они немају „предност” у односу на сегменталне делове, већ и зато што се значења њихових (већином вишечланих) назива ретко, ако икако, бележе у општим речницима.

— Иако Круз и *сегментални* тип делова куће такође дели на две групе — једну коју чине елементи самог грађевинског оквира (*структурни* делови), а другу просторне целине које ти елементи и дефинишу (*просторни* делови), предност се овог пута не даје ниједној класи сегмената куће, нити се захтева да једна добро формирана мерономија буде сачињена од само једног типа сегменталних делова. Ипак, ова подкласификација делова куће свакако пружа могућност да се први искорак при разврставању и издвојених назива за сегменталне делове куће учини баш у том правцу, тј. да се и ови називи раздеље у два засебна одељка. Овакав корак, при томе, могао би се оправдати једино методолошким разлозима, јер, реално гледано, немали број делова грађевинског оквира може бити посматран и као део готово сваке просторне јединице у њој. Другим речима, називи за (најмање) зид, плафон, под, врата и прозори за свој холоним имају како назив за највећу целину, тако и читав низ назива за просторне целине у кући, нпр. ***зид*** < ***просторија*** / ***купатило*** / ***кухиња*** / ***ходник*** / ***соба*** / ***таван*** / ***подрум*** итд. < ***кућа***.

— Мада би се претходним потезима разврставања грађе макар и донекле „решио” проблем „замршених” грана меронимијске хијерархије, огроман број њих, ипак, остао би и у самој групи назива за *структурне* делове куће, толико да се овде свакако намеће питање да ли би се уопште и могао изнаћи некакав доследан начин да се и овај део мреже (*непосредно*) *меронимијских* и *комеронимијских* односа (па и

само донекле) расплете. Јер, чак и у случају када је структура куће максимално упрошћена уз помоћ схеме шестостране коцке, а та се „коцка", штавише, посматрала и само из спољне перспективе, свега три првобитно издвојена меронима куће / коцке (***страна***, ***ивица*** и ***угао***) већ су и сами међу собом плели нити те мреже, уз то, не баш и јасно утврдивог „порекла" — меронимијског и/или комеронимијског.

— Поред тога, три речене лексеме довеле су и до питања укључења у грађу, а нарочито њиховог позиционирања у њој, и свих тзв. (Крузових) *супер-меронима*, тј. лексема које због свог врло широког денотационог опсега могу представљати мерониме огромног броја лексема како у језику уопште, тако и у самој мерономији куће. Стога, опција да се из грађе можда и искључе случајеви супер-меронимије не би се показала као адекватан критеријум јер би се његовом доследном применом грађа на крају свела на не баш завидан број лексема. Ово зато што су многи супер-мероними куће (укључујући и ***страна***, ***ивица*** и ***угао***) истовремено и тзв. (такође, Крузови) *канонички мероними*, тј. лексеме које означавају *обавезне* делове једне „добро формиране целине", одн. оне делове без којих би та целина представљала само мање или више оштећен ентитет.

— Лексеме ***страна***, ***ивица*** и ***угао***, које, дакле, у грађи остају пре свега због каноничности делова које означавају, повукле су за собом и нови низ лексема — и то, што својих такође општих, па и мање познатих *синонима*, што још бројнијих синонима из групе специфичнијих назива за исте, али просторно одређеније појединости на кући — и наметнуле питање самог одабира „најбољег" представника и њихове, и свих других група синонима.

— Проблеме у организовању грађе (доследно) по принципу „је део" доносили су и сви мероними који се међусобно налазе у односу *хипонимије* и, поготово, нимало ретке лексеме које своју *вишезначност* испољавају и у самој мерономији куће.

Почетне фазе истраживања, стога, поред самог одабира (нај)репрезентативнијих чланова посматране *меронимијске мреже* (пре него хијерархије) обележило је и изналажење што адекватнијег модела за њен приказ, оног који би кроз груписање и представљање семантичке анализе њених појединачних „чворишта" у два језика ипак у некој мери „сачувао" и различите семантичке „нити" које та „чворишта" повезују.

ИЗВОРИ ГРАЂЕ И ЊИХОВЕ СКРАЋЕНИЦЕ

РЕЧНИЦИ

COED: *Concise Oxford English Dictionary on CD-Rom* (11th edition). (1990). Microsoft Corporation.

EEBD: *Easier English Basic Dictionary* (Pre-Intermediate Level) (2nd edition). (2004). Bloomsbury.

EESD: *Easier English Student Dictionary* (Upper Intermediate Level) (2nd edition). (2003). Bloomsbury.

IERO: *Ilustrirani engleski rječnik OXFORD*. (1990). Zagreb: DZS, Knjiga i dom.

LLCE: McArthur, T. (1995). *Longman Lexicon of Contemporary English* (English–Chinese). Longman Group.

NWDEL: *New Webster's Dictionary of the English Language* (College edition). (1981). New York: Delair Publishing Company, Inc.

RHUD: *Random House Unabridged Dictionary*. (1997). Random House, Inc. Доступно на http://dictionary.infoplease.com/

WICD: *Webster's Illustrated Contemporary Dictionary* (Encyclopedic edition). (1988). J. G. Ferguson Publishing Company.

РМоск: Московљевић, М. С. (1990). *Речник савременої српскохрватскої језика са језичким саветником*. Београд: КИЗ Аполон.

РМС: *Речник српскохрватскоїа књижевної језика*, I–VI. (1967–1976). Нови Сад: Матица српска (и Матица хрватска).

РМСЈ: *Речник српскоїа језика*. (2007). Нови Сад: Матица српска.

РСАНУ: *Речник српскохрватскої књижевної и народної језика*, I–XVIII. (1959–2010). Београд: САНУ, Институт за српски језик.

ОСТАЛИ ИЗВОРИ

БЛД: Kontrola prirodne ventilacije u zgradama (REYNAERS). *Build: besplatni poslovni magazin o građevinarstvu i opremanju*, 15. septembar 2010. Доступно на http://www.buildmagazin.com/index2.aspx?fld=tekstovi&ime=bm1511.htm [јан. 2011].

БЛО: Renovirani „Parobrod" biće otvoren sutra. *Blic Online*, 17. april 2013. Доступно на http://www.blic.rs/Vesti/Beograd/378199/Renovirani-Parobrod-bice-otvoren-sutra [април 2013].

ГЕИ: *Гласник Етнографског института* 48–51. (1999). Београд: Научно дело. Доступно на http://books.google.com/ [јул 2012].

ГЗБ: Спречите јесење болести. Градски завод за јавно здравље Београд. Доступно на http://www.zdravlje.org.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=303%3Asprecite-jesenje-bolesti&catid=44%3Aaktuelno&Itemid=213&lang=sr [јун 2012].

ГКЉ: Расположиве хале: пословни простор за издавање и продају. Град Краљево. Доступно на http://www.kraljevo.org/Print-Kraljevo_644_cir [јан. 2011].

ГНБ: Medović, P. i Medović, I. (2010). *Gradina na Bosutu – naselje starijeg gvozdenog doba*. Novi Sad: Platoneum.

ДЛ: *Дело* 70. (1914). Штампарија „Доситеј Обрадовић".

ЕИ: Микић, С. *Главни пројекат електричних инсталација у стамбеном објекту* (Семинарски рад из Електричних инсталација и осветљења). Електротехнички факултет у Београду.

ЕИО: Halep, A. *Električne instalacije i osvetljenje*. Доступно на http://idabg.weebly.com/uploads/5/4/0/0/5400352/elektricne_instalacije_i_osvjetljenje.pdf [јан. 2011].

ЕЛН$_1$: Protivprovalni alarmni sistemi. Elnet. Доступно на http://www.elnet.me/novi/index.php/usluge/alarmni-sistemi [јан. 2011].

ЕЛН$_2$: Video nadzor. Elnet. Доступно на http://www.elnet.me/novi/index.php/component/content/article/20-listanje/83-video-nadzor [јан. 2011].

ЗБГ: *Кућа породице Жујовић*. Завод за заштиту споменика културе града Београда. Доступно на http://beogradskonasledje.rs/wp-content/uploads/2012/06/Kuca_porodice_Zujovic.pdf [јун 2012].

ЗВЉ: Crkvine. Zavod za zaštitu spomenika kulture Valjevo. Доступно на http://www.vaza.co.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=96:abaka-tvrava&catid=44:arheologija&Itemid=213 [јан. 2011].

КИ: Tadić, D. (1965). *Kućne instalacije: kanalizacija, vodovod, grejanje i provetravanje, električne instalacije i gromobrani* (Udžbenik za IV razred građevinske tehničke škole, arhitektonski odsek). Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije.

КСЈ: *Korpus savremenog srpskog jezika*. Matematički fakultet Univerziteta u Beogradu. Доступно на http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpus.html

СЛЈ: *Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije* 47. (1991). Beograd: Novinska ustanova „Službeni list SFRJ".

ТИО: *Техничко и информатичко образовање: Материјали за облаїање, изолацију и инсталацију*. Основна школа „Ђура Јакшић", Београд. Доступно на http://ucimotehnicko.wordpress.com/ [дец. 2013].

ФРМ: Matković, M. (1968). *Forum*. Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije.

ЦИ: Cevne instalacije. Virtualni grad. Доступно на http://www.virtualnigrad.com/Cevne_instalacije_vodovodne_ sanitarne_grejne_instalacije_-134-15361 [јан. 2011].

Графички прилози

(I) Схема коцке као помоћ при сегментовању структуре куће. Преузето из Gerstl & Pribbenow, 1996, стр. 313.

(II) Могући фрагмент мерономије коцке / куће сагледане из спољне перспективе

(III) Спољни (2Д) угао једне стране коцке / куће

(IV) Спољни (3Д) углови коцке / куће

(V) Кућа са равним кровом. Преузето из The Advantage to Choose a Flat Roof Design to a Modern Style House. Wisfer.com, Inspire and Provide Solutions about the Architectural Style of the House. Доступно на http://www.wisfer.com/the-advantage-to-choose-a-flat-roof-design-to-a-modern-style-house [јан. 2013].

(VI) Куће са косим кровом. Преузето из Krov – renoviranje. EliteMadzone, Forum. Доступно на http://www.elitemadzone.org/t397036-0 [јан. 2013].

(VII) Лексема ***nail*** као члан две гране енглеске мерономије људског тела. Преузето из Cruse, 1995, стр. 170.

(VIII) Водоводна, електрична и грејна инсталација у кући. Преузето из (редом)

Vodovodne instalacije. Adaptacije d. o. o.
Доступно на http://www.vodoinstalateri.com/instalacije.html [мај 2012].

Razvod u električara. Elektroinstalacije, automatizacija, pametne kuće i elektronika u Srbiji. Доступно на http://www.automatic-house.rs/blog/2010/razvod-u-elektricara/ [авг. 2013].

Central Heating. Precision Home Improvement.
Доступно на http://precisionhomeimprovement.blogspot.com/ [авг. 2013].

(IX) Део енглеске мерономије људског тела. Преузето из Cruse, 2004a, стр. 181.

Референце

Baak, J. van (2009). *The House in Russian Literature: A Mythopoetic Exploration*. Amsterdam and New York: Editions Rodopi B. V.

Chaffin, R. & Herrmann, D. J. (2009). The Nature of Semantic Relations: A Comparison of Two Approaches. In M. W. Evens (ed.), *Relational Models of the Lexicon: Representing Knowledge in Semantic Networks*. New York: Cambridge University Press, 289–334.

Croft, W. & Cruse, D. A. (2004). *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Cruse, D. A. (1995). *Lexical Semantics* (2nd edition). Cambridge: Cambridge University Press.

Cruse, D. A. (2004a). *Meaning in Language. An Introduction to Semantics and Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.

Cruse, D. A. (2004б). The Lexicon. In M. Aronoff & J. Rees-Miller (eds.), *The Handbook of Linguistics*. Blackwell Publishing Ltd., 238–264.

Cruse, D. A. (2006). *A Glossary of Semantics and Pragmatics*. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd.

Gerstl, P. & Pribbenow, S. (1996). A Conceptual Theory of Part-Whole Relations and Its Applications. *Data and Knowledge Engineering* 20, 305–322.

Johnson, M. (1987). *The Body in the Mind: The Bodily Basics of Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago: The University of Chicago Press.

Kearns, K. (2006). Lexical Semantics. In B. Arts and A. McMahon (eds.), *The Handbook of English Linguistics*. Blackwell Publishing Ltd, 557–580.

Kuczora, P. W. & Cosby, S. J. (1989). Implementation of Meronymic (Part–Whole) Inheritance for Semantic Networks. *Knowledge-Based Systems* 2/4. Butterworth & Co (Publishers) Ltd, 219–227.

Lakoff, G. & Johnson, M. (2003). *Metaphors We Live By*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

Lipka, L. (2002). *English Lexicology: Lexical Structure, Word Semantics & Word-Formation*. Tübingen: Narr.

Lyons, J. (1977). *Semantics* I. Cambridge: Cambridge University Press.

McCarthy, M. (1996). *Vocabulary*. Oxford: Oxford University Press.

Miller, G. A. (1990). Nouns in WordNet: A Lexical Inheritance System. *International Journal of Lexicography* 3/4. Oxford: Oxford University Press, 245–264.

Murphy, M. L. (2006). Meronymy. In K. Brown (ed.) *Encyclopedia of Language and Linguistics* 8 (2nd edition). Oxford: Elsevier Ltd., 13–15.

Winston, M. E., Chaffin, R. & Herrmann, D. (1987). A Taxonomy of the Part-Whole Relations. *Cognitive Science* 11, 417–444.

Bugarski, R. (1996). *Lingvistika u primeni*. Beograd: Čigoja štampa, XX vek.

Букумирић, М. (2006). *Терминологија куће и покућства у северној Метохији* (Српски дијалектолошки зборник LIII). Београд: САНУ, Институт за српски језик САНУ.

Вуковић, Г. (1988). *Терминологија куће и покућства у Војводини*. Нови Сад: Филозофски факултет, Институт за јужнословенске језике.

Дилпарић, Б. (2011). Унутрашња структура категорије ДЕЛОВИ КУЋЕ. *Филолог: часопис за језик, књижевност и културу* 4, Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, Филолошки факултет, 132–146.

Дилпарић, Б. (2012а). О меронимији. *Зборник радова Филозофског факултета* XLII/1. Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 279–307.

Dilparić, B. (2012б). Semantic Organization of the HOUSE PARTS Category as Perceived by American Subjects. У: Л. Раздобудко-Човић и Н. Гарбовски

(ур.), *Превод у систему компаративних изучавања националне и стране књижевности и културе* (Међународни тематски зборник радова). Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 285–298.

Dilparić, B. (2012в). Semantička organizacija delova kuće prema srpskim i američkim ispitanicima. *Philologia: Naučno-stručni časopis za jezik, književnost i kulturu* 10. Beograd: Philologia, 49–59.

Ђуровић, С. Ж. (2002). *Деривациони системи именица које означавају кућу и њене делове* (необјављени магистарски рад). Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду.

Klikovac, D. (2006). *Semantika predloga. Studija iz kognitivne lingvistike* (Drugo izdanje). Beograd: Filološki fakultet.

Марковић, Р. (1991). Гранање значења речи које означавају кућу и њене делове. *Наш језик* XXIX/1–2. Београд: Институт за српски језик САНУ, 55–76.

Prćić, T. (1997). *Semantika i pragmatika reči*. Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

Hlebec, B. (1984). Prevođenje i kontrastivna analiza. *Prevodilac* 1. Beograd: Udruženje naučnih i stručnih prevodilaca SR Srbije, 27–33.

Црњак, Д. (2006). *Терминологија куће и покућства у Лијевчу пољу и Жупи*. Бања Лука: Филозофски факултет.

Šipka, D. (1998). *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*. Novi Sad: Matica srpska, Odeljenje za književnost i jezik.

BRANISLAVA M. DILPARIĆ
UNIVERSITY OF PRIŠTINA WITH TEMPORARY HEAD-OFFICE
IN KOSOVSKA MITROVICA, FACULTY OF PHILOSOPHY

SUMMARY

CRITERIA WHICH DETERMINE MERONYMY OF THE DENOTATUM 'HOUSE' IN THE PHASE OF SELECTION AND CLASSIFICATION OF RESEARCH MATERIAL: PROBLEMS AND DILEMMAS

This paper presents some of the problems and dilemmas which the author was faced with in the preparatory phase of selection and classification of lexical material for the study on the semantic field of *house and its parts* or, more precisely, its realizations (lexical fields) in two languages, English and Serbian. The lexical fields, based on the semantic relation of *meronymy* (or part-whole relation) and thus also called *meronomies*, belong to a type of the (branching) lexical hierarchies, having as its highest member or *global holonym* (that is a noun denoting the largest whole in a meronomy) the lexeme ***house*** in English and ***kuća*** in Serbian, and as its lower members, the so-called *meronyms*, all the English / Serbian lexemes that denote some part of this whole.

However, due to the fact that there is still no consensus on the characterization of the concepts of 'part' and 'whole', as well as the relation(s) between them, one of the first dilemmas concerning the selection of English and Serbian meronyms for the study was related to how to interprete 'a house taken as a whole' and, therefore, what types of entities to consider as its parts. To be more precise, is 'a house taken as a whole' seen only as a (main) building (on the property area) composed of its characteristic segmental and systemic parts, e.g. a roof, walls, doors, windows, rooms, plumbing, wiring, etc., or could it be interpreted in a wider sense to also include a large variety of entities which are, due to its function, typically found in it, e.g. furnishings, appliances, dishes, etc., and/or close to it, e.g. outbuildings, a fence, a yard, a garden, etc.?

Furthermore, a great number of problems and dilemmas this time concerning not only the selection, but also the classification of the meronyms appeared even in a case when 'a house as a whole' was seen only as a *3-D hollow object* and the criteria which determine meronymy of the denotatum 'house' according to Cruse (1995; 2002; 2004a; 2004б; 2006), Croft and Cruse (2004) and Winston, Chaffin and Herrmann (1987) were followed. The segmentation of this 3-D hollow object, illustrated in the paper only with Serbian examples, actually showed

that the initial intention of the author — that is, first, to attempt to form a hierarchy of the meronyms and, then, to present their semantic analysis in an order that would reflect their positions in the meronomy and thus the meronymic and co-meronymic ‘ties’ among them — had been quite ambitious. For, even in this preparatory phase of the study, the meronomy of a house turned out to be just basically a *hierarchical structure*; taken in its entirety, however, it represents a tangled and entwined *lexical network* that is a consequence not only of the very high complexity of the whole broken down, numerous ways of its division, a variety of spatial-temporal relations between it and its parts (or between the parts themselves) etc., but also of purely linguistic phenomena such as a *wide denotational range* of a great number of meronyms, their *polysemy* even in the house meronomy itself, and the relation of *synonymy* and/or *hyponymy* which many of the meronyms also enter into.

KEY WORDS: meronymy, part–whole relation, meronomy, house and its parts, selection and classification of research material, problems and dilemmas.